

Ալիսա Ամիրխանյան

*ՀՀ գլխավոր դատախազության կազմակերպական-վերահսկողական
և իրավական ապահովման վարչության ավագ դատախազ,
արդարադատության երրորդ դասի խորհրդական,
Երևանի պետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի
քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

ԱՊՕՐԻՆԻ ՀԱՐՍՏԱՑՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ¹

Համառոտագիր

Կոռուպցիան իր ամենատարբեր դրսևորումներով մշտապես եղել և մնում է հասարակության լայն շերտերին անհարմարություն և անհանգստություն պատճառող, քաղաքացիների շրջանում վրդովմունքի, անապահովության և անարդարության զգացումներ առաջացնող երևույթ, որը ծնում է ապօրինությունների ու ամենաթողության միջավայր՝ արժեզրկելով ինչպես անհատի իրավունքների համալիրն ու արժանապատիվ կեցությունը, այնպես էլ հեղինակազրկելով պետությունն ու սպառնալիք ստեղծելով պետականության հիմքերի համար:

Վերջին տարիներին մեր երկրում տեղի ունեցած հասարակական-քաղաքական իրադրության փոփոխման արդյունքում կոռուպցիայի դեմ պայքարը՝ կապված կոռուպցիային հակազդելու աննախադեպ քաղաքական կամքի առկայության հետ, նոր թափ և բովանդակություն է ձեռք բերել: Ըստ այդմ, Հայաստանի Հանրապետությունում կոռուպցիայի կանխարգելումը և դրա դեմ պայքարը հռչակվել են որպես ռազմավարական նշանակություն ունեցող առաջնահերթություններ:

Նման պայմաններում կարևորվում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջազգայնորեն ընդունված նոր գործիքների ներդրումը և դրանց շարունակական կատարելագործումը՝ միտված կոռուպցիայի հակազդմանն ինչպես քաղաքացիաիրավական, վարչաիրավական, այնպես էլ քրեաիրավական հարթությունում:

Այս համատեքստում ավելի քան կարևորվում է ապօրինի հարստացման հանցակազմի վերլուծությունը, այդ թվում՝ դրա՝ միջազգային-իրավական ամրագրման համատեքստում:

Ըստ այդմ, հողվածում փորձ է արվել անդրադառնալ ապօրինի հարստացման՝ որպես հանցագործության ամրագրմանը միջազգային-իրավական փաստաթղթերում, ապօրինի հարստացման դեմ պայքարում օտարերկրյա

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 07.03.2024 թ., գրախոսվել է 21.05.2024 թ.:

պետությունների կողմից դրսևորված հիմնական մոտեցումներին: Հողվածում ներկայացվում է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավամեկնաբանությունները՝ կապված ապօրինի հարստացման ինստիտուտի հետ սերտորեն փոխկապակցված անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին, ինչպես նաև արդար դատաքննության բաղադրատարր հանդիսացող անձի լռելու և իր դեմ ցուցումներ տալու պարտականությունից ազատված լինելու իրավունքներին՝ ներկայացնելով համապատասխան եզրահանգումներ:

Հիմնաբառեր - ապօրինի հարստացում, կոռուպցիայի դեմ պայքար, «Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա», անմեղության կանխավարկած, ապօրինի ծագում ունեցող գույք:

Ներածություն

Կոռուպցիան իր ամենատարբեր դրսևորումներով մշտապես եղել և մնում է հասարակության լայն շերտերին անհարմարություն և անհանգստություն պատճառող, քաղաքացիների շրջանում վրդովմունքի, անապահովության և անարդարության զգացումներ առաջացնող երևույթ, որը ծնում է ապօրինությունների ու ամենաթողության միջավայր՝ արժեզրկելով ինչպես անհատի իրավունքների համալիրն ու արժանապատիվ կեցությունը, այնպես էլ հեղինակագրկելով պետությունն ու սպառնալիք ստեղծելով պետականության հիմքերի համար:

Վերջին տարիներին մեր երկրում տեղի ունեցած հասարակական-քաղաքական իրադրության փոփոխման արդյունքում կոռուպցիայի դեմ պայքարը՝ կապված կոռուպցիային հակազդելու աննախադեպ քաղաքական կամքի առկայության հետ, նոր թափ և բովանդակություն է ձեռք բերել: Ըստ այդմ, Հայաստանի Հանրապետությունում կոռուպցիայի կանխարգելումը և դրա դեմ պայքարը հռչակվել են որպես ռազմավարական նշանակություն ունեցող առաջնահերթություններ:

Նման պայմաններում կարևորվում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջազգայնորեն ընդունված նոր գործիքների ներդրումը և դրանց շարունակական կատարելագործումը՝ միտված կոռուպցիայի հակազդման ինչպես քաղաքացի-աիրավական, վարչաիրավական, այնպես էլ քրեաիրավական հարթությունում:

Այս համատեքստում ավելի քան կարևորվում է ապօրինի հարստացման հանցակազմի վերլուծությունը՝ այդ թվում, դրա՝ միջազգային-իրավական ամրագրման համատեքստում:

Ըստ այդմ, հողվածում փորձ է արվել անդրադառնալ ապօրինի հարստացման՝ որպես հանցագործության ամրագրմանը միջազգային-իրավական փաստաթղթերում, ապօրինի հարստացման դեմ պայքարում օտարերկրյա պետությունների կողմից դրսևորված հիմնական մոտեցումներին: Հողվածում ներկայացվում է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավա-

մեկնաբանությունները՝ կապված ապօրինի հարստացման ինստիտուտի հետ սերտորեն փոխկապակցված անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին, ինչպես նաև արդար դատաքննության բաղադրատարր հանդիսացող անձի լռելու և իր դեմ ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատված լինելու իրավունքներին:

Ապօրինի հարստացման միջազգային-իրավական ամրագրումը

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի կառուցակարգերն արդեն վաղուց դադարել են կարգավորում ստանալ բացառապես ներպետական իրավական կարգավորման տիրույթում և վերածվել միջազգային-իրավական տարբեր փաստաթղթերում հանդիպող հարցադրման՝ նպատակ ունենալով առավել կազմակերպված ձևով պայքարել հիշյալ երևույթի դեմ:

Հիշյալ իրավական փաստաթղթերից է Միավորված ազգերի կազմակերպության «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիան (այսուհետ՝ նաև Կոնվենցիա), որն ընդունվել է 2003 թվականի հոկտեմբերի 31-ին և ուժի մեջ մտել 2005 թվականի դեկտեմբերի 14-ին: Հայաստանի Հանրապետությունը ստորագրել է Կոնվենցիան դեռևս 2005 թվականի մայիսի 19-ին և վավերացրել 2007 թվականի մարտի 8-ին: Համաձայն Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի՝ Կոնվենցիայի նպատակներն են.

ա) կոռուպցիան կանխարգելելուն և դրա դեմ ավելի արդյունավետ և ներգործուն պայքարելուն ուղղված միջոցների խրախուսումը և ուժեղացումը,

բ) կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարում, այդ թվում՝ արժեքների վերադարձման ուղղությամբ միջազգային համագործակցության և տեխնիկական օգնության խրախուսումը, դյուրացումը և օժանդակումը,

գ) պետական գործերի և պետական սեփականության ազնիվ, պատասխանատու և պատշաճ կառավարման խրախուսումը:

Նշված նպատակներին հասնելու համար էլ, ի թիվս այլ կարգավորումների, Կոնվենցիայի 20-րդ հոդվածն ամրագրում է. **«Իր սահմանադրությունը և իր իրավական համակարգի հիմնարար սկզբունքները պահպանելու պայմանով՝ յուրաքանչյուր Մասնակից պետություն պետք է քննարկի այնպիսի օրենսդրական և այլ միջոցներ ձեռնարկելու հնարավորությունը, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել, որ որպես քրեական իրավախախտում ճանաչվի անօրինական հարստացման արարքը, երբ դա կատարվում է դիտավորությամբ, այսինքն՝ պաշտոնատար անձի ակտիվների նշանակալից ավելացումը, որը գերազանցում է նրա օրինական եկամուտները, և որը նա չի կարող խելամտորեն հիմնավորել»:**

Բացի ՄԱԿ-ի կոնվենցիայից, միջազգային մակարդակում ապօրինի հարստացումը՝ որպես հանցանք, սահմանվել է 1996 թվականի «Կոռուպցիայի դեմ» միջամերիկյան կոնվենցիայում և 2003 թվականի «Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» Աֆրիկյան միության կոնվենցիայում:

Հատկանշական է, որ ի տարբերություն «Կոռուպցիայի դեմ» միջամերիկյան կոնվենցիայի³, որում ապօրինի հարստացումը քրեականացնելու առումով որդեգրվել է «ազդեհիվ մոտեցում»՝ փաստաթուղթը ստորագրած պետություններին կոչ անելով պարտադիր կերպով այն սահմանել որպես հանցագործություն՝ ՄԱԿ-ի կոնվենցիայում և «Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» Աֆրիկյան միության կոնվենցիայում ապօրինի հարստացումը որպես պարտադիր հանցագործություն սահմանելու վերաբերյալ դրույթները պարտավորեցնող բնույթ չունեն⁴: Այսպես՝ ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի 20-րդ և «Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» Աֆրիկյան միության կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածները **կոչ են անում պետություններին իրենց իրավական համակարգի հիմնարար սկզբունքների, ներպետական օրենսդրության դրույթների հաշվառմամբ քննարկել ապօրինի հարստացման քրեականացման անհրաժեշտությունը**:

Միջազգային հակակոռուպցիոն կոնվենցիաները նպաստեցին պետությունների կողմից ապօրինի հարստացման վերաբերյալ օրենքների ընդունումն արագացնելու և դրա միջազգային ճանաչման գործընթացին: Ներկայումս շուրջ 70 երկրներ ընդունել են ապօրինի հարստացման վերաբերյալ օրենքներ, հիմնականում զարգացող երկրները⁵:

Ապօրինի հարստացումն առաջինը քրեականացրել են Արգենտինան և Հնդկաստանը 1960-ական թվականներին⁶:

Ներկայումս ապօրինի հարստացման վերաբերյալ դրույթներ կարելի է գտնել աշխարհի բազմաթիվ տարածաշրջաններում՝ Հյուսիսային Ամերիկայի և Արևմտյան Եվրոպայի մեծ մասի երկրների նշանակալից բացառություններով⁷: Այսպես՝ ուսումնասիրության ենթարկելով ապօրինի հարստացման «քրեականացման աշխարհագրությունը»՝ կարելի է փաստել, որ ներկայումս այն՝ որպես հանցագործություն, սահմանված է նախկին Խորհրդային Միության (Լիտվա, Դոլդգեստան, Մոլդովա, Հայաստան, Ուկրաինա), Արևելյան Եվրոպայի (Մակեդոնիա), Լատինական Ամերիկայի (Արգենտինա, Գայանա, Պերու, Չիլի, Պանամա, Բոլիվիա, Կոլումբիա, Կոստա-Ռիկա, Կուբա, Էկվադոր, Էլ Սալվադոր, Հոնդուրաս, Ջամայկա, Մեքսիկա, Նիկարագուա, Պարագվայ, Վենեսուելա և այլն), Ասիայի (Բանգլադեշ, Բութան, Բրունեյ - Դարուսալամ, Ինդոնեզիա, Լիբանան, Մալայի, Մալազիա, Նեպալ, Պակիստան, Ֆիլիպիններ, Չինաստան, Հոն-

³ Տե՛ս Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին Աֆրիկյան միության կոնվենցիայի 8-րդ հոդված:

⁴ Տե՛ս «Չհիմնավորված հարստության քրեականացման հիմնախնդիրը, ապօրինի հարստացման հանցանքը և մարդու իրավունքների խախտումները», Չիֆրի Բոլս, Օրենսդրություն և հանրային քաղաքականություն, [Vol. 17:835 2014], էջ 851:

⁵ Տե՛ս On the take Criminalizing Illicit Enrichment to Fight Corruption, Lindy Muzila, Michelle Morales, Marianne Mathias, Tammar Berger, p. 8:

⁶ Տե՛ս վերոնշյալ ձեռնարկը, 7-8 էջեր:

⁷ Տե՛ս վերոնշյալ ձեռնարկը, էջ 9:

կոնգ (Չինաստանի հատուկ վարչական շրջան), Հնդկաստան և այլն), Աֆրիկայի (Ալժիր, Անգոլա, Բոտսվանա, Գաբոն, Եգիպտոս, Եթովպիա, Լեսոտո, Մադագասկար, Նիգերիա, Ռուանդա, Սենեգալ, Սիերա Լեոնե, Ուգանդա և այլն), Օվկիանիայի (Ավստրալիա) երկրներում:

Այն պետությունների շարքում, որոնք ընտրել են պաշտոնատար անձանց ապօրինի հարստացումը չքրեականացնելու մոտեցումը, կան բազմաթիվ երկրներ, որոնք նախապատվությունը տվել են խնդրի լուծման այլընտրանքային միջոցներին՝ մասնավորապես հեշտացնելով ապօրինի ձեռք բերված եկամուտների հետապնդման կամ դրանց բռնագանձման գործընթացը⁸:

Այսպես՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ապօրինի հարստացման համար քրեական պատասխանատվության ինստիտուտի փոխարեն գործում է պաշտոնատար անձանց ակտիվների հայտարարագրման գործուն համակարգ՝ զուգակցված հարկային օրենսդրության խստագույն միջոցների կիրառմամբ⁹:

Արևելյան Եվրոպայի որոշ երկրներում, այդ թվում՝ Բելգիայում, Լեհաստանում, ևս փորձ է արվել խնդիրը լուծել պաշտոնատար անձանց եկամուտների և գույքի հայտարարագրման խիստ համակարգի ներդրման միջոցով՝ քրեական պատասխանատվության միջոցներ սահմանելով հայտարարագրում կեղծ տեղեկություններ մտցնելու կամ հայտարարագրման ենթակա գույքը չհայտարարագրելու համար¹⁰:

Մի շարք եվրոպական երկրներում էլ ապօրինի հարստացման համար պատասխանատվության միջոցները գործում են քաղաքացիաիրավական կամ վարչաիրավական հարթությունում: Այսպես՝ ներկայումս Ռուսիինիայում ապօրինի հարստացման համար գործում են վարչաիրավական պատասխանատվության կառուցակարգեր:

Հատկանշական է, որ մինչ 2010 թվականը Ռուսիինիայում ապօրինի հարստացման համար գործում էր քրեական պատասխանատվություն: 2010 թվականին Ռուսիինիայի սահմանադրական դատարանը որոշում է կայացրել, համաձայն որի՝ Ազգային բարեխղճության մարմնի լիազորությունները, որը ապօրինի հարստացման հանցանքի քննության համար պատասխանատու մարմինն էր, հակասահմանադրական են և հակասում են անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին¹¹:

Մլովակիայում ապօրինի հարստացման դեմ պայքարը, մասնավորապես՝ ապօրինի ձեռք բերված գույքի բռնագրավումը, գործում է քաղաքացիաիրավա-

⁸ Տե՛ս վերոնշյալ ձեռնարկը՝ էջ 9:

⁹ Տե՛ս «Չհիմնավորված հարստության քրեականացման հիմնախնդիրը. ապօրինի հարստացման հանցանքը և մարդու իրավունքների խախտումները», Ջիֆրի Բոլս, Օրենսդրություն և հանրային քաղաքականություն, [Vol. 17:835 2014], էջ 875-876:

¹⁰ Տե՛ս վերոնշյալ ձեռնարկը՝ էջ 9:

¹¹ Տե՛ս «Ապօրինի հարստացման քրեականացման նպատակահարմարության վերաբերյալ վերլուծություն» Հայաստանի ՔԿՀ-ների հակակոռուպցիոն կոալիցիա՝ ի դեմս «Իրավաբանների հայկական ասոցիացիա» հասարակական կազմակերպության, 2016 թվական, Երևան, էջեր 27-28:

կան հարթությունում¹²: Ռուսաստանի Դաշնությունում ևս փորձ է արվել խնդիրը լուծել քաղաքացիաիրավական հարթությունում՝ «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող և այլ անձանց ծախսերի և եկամուտների համապատասխանության նկատմամբ վերահսկողության մասին» 2012 թվականի դեկտեմբերի 3-ի դաշնային օրենքի գործողության շրջանակներում, որի դրույթների ուժով ՌԴ դատախազությանը վերապահվել է քաղաքացիական դատավարությամբ սահմանված կարգով գույքը ՌԴ-ին վերադարձնելու պահանջի վերաբերյալ դատարան հայց ներկայացնելու իրավասությունը, եթե պաշտոնատար կամ այլ անձը չի կարողանում իրեն պատկանող գույքի ծագման աղբյուրի օրինականության վերաբերյալ բավարար տվյալներ ներկայացնել¹³:

Իտալիայում ևս ապօրինի հարստացման համար քրեական պատասխանատվություն առկա չէ, սակայն հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված ակտիվները պետությանը վերադարձնելու նպատակով գործում է չհիմնավորված հարստացման բռնագանձման ինստիտուտը¹⁴: Ընդ որում, Իտալիան ևս ունեցել է ապօրինի հարստացման դեմ քրեաիրավական միջոցներով պայքարելու փորձառություն, սակայն 1994 թվականին Իտալիայի Սահմանադրական դատարանը հակասահմանադրական է ճանաչել 1992 թվականի N 356 օրենքն այն հիմնավորմամբ, որ «մեղադրյալի կարգավիճակի վրա հիմնված կանխավարկածը խախտում է անմեղության կանխավարկածը»¹⁵:

Այսպիսով, եթե ընդհանրացնելու լինենք, կարելի է փաստել, որ ապօրինի հարստացումը՝ որպես քրեաիրավական ինստիտուտ, իր ամրագրումն է ստացել մեծամասամբ Լատինական Ամերիկայի, Աֆրիկայի և Ասիայի զարգացող երկրներում, որոնց բնորոշ է կամ գոնե արարքի քրեականացման պահին բնորոշ է եղել կոռուպցիայի բարձր մակարդակը, ինչը պետություններին ստիպել է կոռուպցիայի դեմ պայքարում դիմել հարաբերականորեն կոշտ միջոցների: Ապօրինի հարստացման քրեականացման նման «աշխարհագրության» վրա իր ազդեցությունն է ունեցել նաև 1996 թվականի «Կոռուպցիայի դեմ» միջամերիկյան կոնվենցիայի IX հոդվածը, որը, ի տարբերություն ՄԱԿ-ի «Կոռուպցիայի դեմ» և Աֆրիկյան միության «Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիաներում առկա դրույթների, պետություններին **պարտավորեցնում է** ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցներ՝ ապօրինի հարստացումը որպես հանցագործություն սահմանելու համար:

¹² Տե՛ս վերոնշյալ վերլուծությունը, էջեր 29-30:

¹³ Տե՛ս «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող և այլ անձանց ծախսերի և եկամուտների համապատասխանության նկատմամբ վերահսկողության մասին» 2012 թվականի դեկտեմբերի 3-ի ՌԴ դաշնային օրենքի 17-րդ հոդվածի 1-ին մաս:

¹⁴ Տե՛ս ILLICIT ASSETS RECOVERY IN ITALY; Enhancing Integrity and Effectiveness of illegal asset confiscation; Transparency International Italia; 2013 december:

¹⁵ Տե՛ս On the take Criminalizing Illicit Enrichment to Fight Corruption, Lindy Muzila, Michelle Morales, Marianne Mathias, Tammar Berger, p. 29:

Ինչ վերաբերում է Արևմտյան Եվրոպայի և Հյուսիսային Ամերիկայի զարգացած տնտեսական համակարգ և ամուր իրավական ավանդույթներ ունեցող երկրներին, ապա վերջիններն ապօրինի հարստացման դեմ պայքարն իրականացնում են հիմնականում վարչաիրավական կամ քաղաքացիաիրավական հարթությունում՝ գերծ մնալով արարքի քրեականացումից և հիմնական շեշտադրումը դնելով ապօրինի ձեռք բերված գույքի բռնագանձման կառուցակարգերի արդյունավետության վրա:

Վերջին տասնամյակներում ապօրինի հարստացումը քրեականացնելու միտում է նկատվում նաև Արևելյան Եվրոպայի (Մակեդոնիա) և նախկին Խորհրդային Միության (Լիտվա, Ղրղզստան, Մոլդովա, Հայաստան, Ուկրաինա) երկրներում: Հիշյալ երկրներում, որպես ապօրինի հարստացումը քրեականացնելու հիմնական հիմնավորում, նշվում է կոռուպցիայի բարձր մակարդակը և դրա դեմ պայքարում հարաբերականորեն խիստ միջոցների որդեգրման անհրաժեշտությունը, թեպետ հիշյալ երկրներում ինստիտուտի իրավակիրառության արդյունավետության վերաբերյալ դատողություններ անելը որոշ դեպքերում վաղ է, որոշ դեպքերում՝ խիստ վիճելի:

Պետությունների կողմից ապօրինի հարստացման քրեականացման հարցում իրենց որոշակի ազդեցությունն ունեցան նաև միջազգային դատարանների կողմից տրված իրավամեկնաբանությունները՝ մասնավորապես կապված այնպիսի խնդրահարույց հարցադրումների հետ, ինչպիսիք են ինստիտուտի հարաբերակցությունն անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին ու արդար դատաքննության բաղադրատարր հանդիսացող անձի լռելու և իր դեմ ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատված լինելու իրավունքներին:

Այսպես՝ թեպետ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան) մինչ օրս ուղղակիորեն չի անդրադարձել «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի (արդար դատաքննության իրավունք) հետ ապօրինի հարստացման ինստիտուտի հարաբերակցության խնդրին, այդուհանդերձ, իր կողմից կայացրած մի շարք վճիռներում անդրադարձ է կատարել փաստական կանխավարկածներին, մեղադրյալի վրա ապացուցման բեռի տեղափոխման հնարավորությանը և այդ դեպքում անձի լռելու ու իր դեմ ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատված լինելու իրավունքներին:

Այսպես՝ ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը խախտվում է, երբ ապացուցման բեռը մեղադրանքի կողմից տեղափոխվում է պաշտպանության կողմի վրա¹⁶: Այնուամենայնիվ, պաշտպանության կողմից կարող է բացատրություն պահանջվել այն բանից հետո, երբ մեղադրան-

¹⁶ Տե՛ս Թեյֆներն ընդդեմ Ավստրիայի, գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2001 թվականի մարտի 20-ի վճիռը, գանգատ թիվ 33501/96, 15-րդ կետ:

քի կողմն առերևույթ հիմնավորել է մեղադրյալին ներկայացվող մեղադրանքը¹⁷:

Եվրոպական դատարանի իրավակիրառ պրակտիկայում հստակորեն նշվում է, որ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը չի արգելում օրենսդիրներին ստեղծել օրենքով կանխավարկած պարունակող հանցակազմեր, քանի դեռ պատշաճ կերպով պահպանված են ռացիոնալության և համաչափության սկզբունքները¹⁸: Այսպես՝ դեռևս 1988 թվականին կայացված «Մալաբյակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործում Եվրոպական դատարանն այն իրավական դիրքորոշումն է արտահայտել, որ «Փաստի կամ օրենքի կանխավարկածները գործում են յուրաքանչյուր իրավական համակարգում և պետությունները պետք է սահմանափակեն կանխավարկածները ողջամիտ սահմաններում, որոնցում հաշվի է առնվում մեղադրյալի համար խիստ կարևոր հանգամանքները և ապահովում վերջինիս պաշտպանության իրավունքը»¹⁹:

Հետագայում կայացված մի շարք վճիռներում Եվրոպական դատարանը կիրառում է փաստի կանխավարկածը և հնարավոր համարում ապացուցման բեռի տեղափոխումը մեղադրյալի վրա, եթե դա կատարվում է վերջինիս պաշտպանության իրավունքի պահպանմամբ և, ի վերջո, բխում է պաշտպանության իրավունքից: Այսպես՝ «Փամ Հոանգն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով կասկածյալը ձերբակալվել էր Ֆրանսիայի սահմանին՝ թմրամիջոց տեղափոխելիս: Ֆրանսիական օրենսդրությունը սահմանում է, որ արգելված ապրանքներ տեղափոխելը, որոնց շարքն է դասվում նաև հերոինը, համարվում է անօրինական, եթե այդ ապրանքը տեղափոխող անձը չի ապացուցում հակառակը, օրինակ՝ ներկայացնում է արդարացնող բավարար ապացույցներ կամ ապացուցում, որ գործողությունը կատարվել է ծայրահեղ անհրաժեշտության վիճակում կամ սխալի հետևանք է, որից խուսափելն անհնար էր: Նշյալ գործում պաշտպանության կողմը չի ներկայացրել արդարացնող ապացույցներ, իսկ մեղադրյալը հրաժարվել է տալ որևէ բացատրություն: Եվրոպական դատարանը, քննելով դիմողի բողոքը, ընդունել է, որ անթույլատրելի ոչինչ չկա այն ենթադրությունում, թե անձը, որը տիրապետում է ընդհանուր առմամբ արգելված որևէ բանի, պարտավոր է բացատրել այդ փաստը, հակառակ դեպքում մեղավոր կճանաչվի²⁰:

¹⁷ Տե՛ս Թելֆներն ընդդեմ Ավստրիայի, 18-րդ կետ, Պոլետանն ու Ազիրովիկն ընդդեմ Մակեդոնիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2016 թվականի մայիսի 12-ի վճիռը, զանգատ թիվ 26711/07, 32786/10 և 34278/10, 63-67 կետեր:

¹⁸ Տե՛ս On the take Criminalizing Illicit Enrichment to Fight Corruption, Lindy Muzila, Michelle Morales, Marianne Mathias, Tammar Berger, p. xiv:

¹⁹ Տե՛ս Մալաբյակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1988 թվականի հոկտեմբերի 7-ի վճիռը, զանգատ թիվ № 10519/83, 28-րդ կետ:

²⁰ Տե՛ս Փամ Հոանգն ընդդեմ Ֆրանսիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1992 թվականի սեպտեմբերի 25-ի վճիռը, զանգատ թիվ 13191/87:

Եվրոպական դատարանն իր մի շարք վճիռներում²¹ այն իրավական դիրքորոշումն է արտահայտում, որ յուրաքանչյուր անձի արդար դատաքննության իրավունքը ներառում է նաև լռություն պահպանելու և իր մեղքը հաստատող ցուցմունքներ չտալու իրավունքը: «Սանդերսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով Դատարանն այն իրավական դիրքորոշումն է արտահայտում, համաձայն որի՝ «Ցուցմունքներ չտալու իրավունքը և դրա բաղկացուցիչ մասը՝ իր դեմ ցուցմունքներ չտալու իրավունքը, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածում հատուկ հիշատակված չեն, բայց, այնուամենայնիվ, դրանք հանրաճանաչ միջազգային նորմեր են, որոնք ընկած են արդար դատաքննության հասկացության հիմքում, որի մասին խոսվում է 6-րդ հոդվածում: Դրանց իմաստը, *inter alia*, իշխանությունների կողմից չարամիտ հարկադրանքից մեղադրյալին պաշտպանելն է, ինչն օգնում է խուսափել դատական սխալներից և հասնել 6-րդ հոդվածով նախատեսված նպատակներին...: Մասնավորապես, այդ իրավունքը նպաստում է, որ մեղադրանքը չհիմնվի այնպիսի ապացույցների վրա, որոնք ձեռք են բերվել մեղադրյալի կամքին հակառակ՝ հարկադրանքի կամ ճնշման միջոցով: Այս իմաստով, նշված իրավունքը սերտորեն կապված է անմեղության կանխավարկածի հետ, որը նախատեսված է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում»²²:

Մեկ այլ՝ «Ֆանկն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով Եվրոպական դատարանը, քննարկելով անմեղության կանխավարկածի և լռելու ու իր դեմ ցուցմունք չտալու իրավունքների հարաբերակցության հարցը, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտում է արձանագրվել այն իրավիճակում, երբ մաքսային ծառայության աշխատակիցները չկարողանալով կամ չցանկանալով այլ միջոցներով ձեռք բերել անձի մեղավորությունը հիմնավորող ապացույցներ, ստիպել են անձին տրամադրել իր մեղավորությունը հիմնավորող փաստաթղթեր:

Մաքսային իրավունքի առանձնահատուկ կարգավորումները Դատարանն անբավարար է գնահատել՝ արդարացնելու համար անձի լռելու և իր դեմ ցուցմունք չտալու իրավունքների սահմանափակումները²³:

Եվրոպական դատարանը «Ցյուլշենն ընդդեմ Բելգիայի» գործով որոշման շրջանակներում ընդգծել է, որ փողերի լվացման հանցակազմի ապացուցման առնչությամբ Վարչակազմի կոնվենցիայով որդեգրված մոտեցումն ինքնին չի կարող դիտարկվել որպես արդար դատաքննության իրավունքի խախտում: Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով դիմումատուի վրա իր գույքային վիճակի վերաբերյալ հավաստի բացատրություն տալու պարտականություն դնելուն,

²¹ Տե՛ս Հենին և ՄաքԳինենսան ընդդեմ Իռլանդիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2000 թվականի դեկտեմբերի 21-ի վճիռը, գանգատ թիվ 34720/97, կետ 40, 59, Ջոն Մյուրեյն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության կետ 50, Ֆանկն ընդդեմ Ֆրանսիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1993 թվականի փետրվարի 25-ի վճիռ, գանգատ թիվ 10828/84, կետ 22:

²² Տե՛ս Սանդերսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1996 թվականի դեկտեմբերի 17-ի վճիռ, գանգատ թիվ 19187/91:

²³ Տե՛ս Ֆանկն ընդդեմ Ֆրանսիայի, կետ 22:

փաստել է, որ այն ինքնին չի հանդիսանում լռելու իրավունքի խախտում՝ ընդգծելով, որ Կոնվենցիան չի արգելում հաշվի առնել մեղադրյալի լռությունը՝ իր մեղավորությունը պարզելու համար, բացառությամբ, եթե նրա դատապարտումը հիմնված է բացառապես կամ հիմնականում նրա լռության վրա²⁴:

Միևնույն ժամանակ, Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքի շրջանակներում իրավական դիրքորոշում է արտահայտել այն մասին, որ՝

- գույքի հանցավոր ծագումը կարող է հաստատվել անուղղակի ապացույցների հիման վրա, այդ թվում՝ եզրահանգումներ անելով այն հանգամանքից, որ մեղադրյալը հրաժարվում է ներկայացնել բացատրություններ գույքի ծագման առնչությամբ²⁵,
- քրեական գործերով արդար դատաքննության հայեցակարգի հետ համատեղելի է դիմումատուի վրա իր գույքային իրավիճակի վերաբերյալ հավաստի բացատրություններ տալու պարտականություն դնելը²⁶:

«Ջոն Մյուրեյն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով վճռում Եվրոպական դատարանը քննարկել է «հարկադրանքի աստիճան» հասկացությունը և, վերլուծության ենթարկելով «Ֆանկն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործի փաստական հանգամանքները, արձանագրել է, որ հիշյալ գործում «հարկադրանքը դրսևորվել է քրեական հետապնդում նախաձեռնելու ձևով, հետևաբար հարկադրանքի աստիճանը անհամատեղելի է եղել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին, քանի որ խարիչել է անձի՝ իր դեմ ցուցմունք չտալու արտոնությունը»²⁷:

Եթե ընդհանրացնելու լինենք, պետք է նկատել, որ Եվրոպական դատարանը անձի լռելու իրավունքի, ինչպես նաև դրա հետ սերտորեն փոխկապված՝ իր դեմ ցուցմունք չտալու իրավունքի խախտում է արձանագրում այն դեպքերում, երբ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմինները **հարկադրում կամ ստիպում են** մեղադրյալին տալ ցուցմունք կամ ներկայացնել մեղավորությունը հաստատող այլ ապացույցներ, իսկ այլ դեպքերում այն դիտարկում է մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքի ապահովման համատեքստում:

Հատկանշական է, որ միջազգային-իրավական մի շարք փաստաթղթերում ևս նախատեսվում է մեղադրյալի վրա ապացուցման բեռի տեղափոխման հնարավորություն:

²⁴ Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Ցյուրիչենն ընդդեմ Բելգիայի գործով 2017 թվականի մայիսի 2-ի որոշումը, գանգատ 23572/07, կետեր 27-30:

²⁵ Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Ցյուրիչենն ընդդեմ Բելգիայի գործով 2017 թվականի մայիսի 2-ի որոշումը:

²⁶ Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Գրեյսոն և Բիրամն ընդդեմ Միացյալ թագավորության գործով 2008 թվականի սեպտեմբերի 23-ի որոշումը, գանգատներ 19955/05 և 15085/06, կետեր 49, 23: Տե՛ս նաև, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Ցյուրիչենն ընդդեմ Բելգիայի գործով 2017 թվականի մայիսի 2-ի որոշումը, գանգատ 23572/07, կետ 30:

²⁷ Տե՛ս Ջոն Մյուրեյն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, 49-րդ կետ:

Այսպես՝ ՄԱԿ-ի «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիայի 31-րդ հոդվածի 8-րդ կետի համաձայն՝ Մասնակից պետությունները կարող են քննարկել այն մասին պահանջներ սահմանելու հնարավորությունը, որ հանցագործություն կատարած անձը, այն չափով, որքանով այդպիսի պահանջը համապատասխանում է իրենց ներքին օրենսդրության հիմնարար սկզբունքներին և դատական ու այլ քննության բնույթին, ապացուցի հանցագործություններից ստացված այնպիսի ենթադրյալ եկամուտների կամ այլ գույքի օրինական ծագումը, որոնք ենթակա են բռնագրավման:

«Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության մասին» կոնվենցիայի²⁸ 12-րդ հոդվածի 7-րդ կետի համաձայն՝ Մասնակից պետությունները կարող են քննարկել այն մասին պահանջը պարզելու հնարավորությունը, որ անձը, որը հանցագործություն է կատարել, **ապացուցի հանցագործությունից ստացված ենթադրյալ եկամուտների կամ բռնագրավման ենթակա այլ գույքի օրինական ծագումը՝** այն չափով, որքանով այդպիսի պահանջը համապատասխանում է իրենց ներքին օրենսդրության սկզբունքներին և դատական կամ այլ քննության բնույթին:

Նույնպիսի դրույթ է առկա նաև «Թմրամիջոցների և հոգեներգործուն նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի²⁹ 3-րդ հոդվածի 7-րդ կետում, համաձայն որի՝ Յուրաքանչյուր Կողմ կարող է քննարկել ենթադրյալ եկամուտների կամ բռնագրավման ենթակա այլ սեփականության օրինական ծագումն ապացուցելու բեռի տեղափոխումն ապահովելու հնարավորությունը՝ այն չափով, որքանով այդպիսի միջոցը համապատասխանում է իր ազգային օրենսդրության սկզբունքներին և դատական կամ այլ հետաքննության բնույթին:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ ապօրինի հարստացումը՝ որպես քրեաիրավական ինստիտուտ, իր ամրագրումն է ստացել մեծամասամբ Լատինական Ամերիկայի, Աֆրիկայի և Ասիայի զարգացող երկրներում, որոնց բնորոշ է կամ գոնե արարքի քրեականացման պահին բնորոշ է եղել կոռուպցիայի բարձր մակարդակը, ինչը պետություններին ստիպել է կոռուպցիայի դեմ պայքարում դիմել հարաբերականորեն կոշտ միջոցների, իսկ Արևմտյան Եվրոպայի և Հյուսիսային Ամերիկայի զարգացած տնտեսական համակարգ և ամուր իրավական ավանդույթներ ունեցող երկրներն ապօրինի հարստացման դեմ պայքարն իրականացնում են հիմնականում վարչաիրավական կամ քաղաքացիաիրավական հարթությունում՝ զերծ մնալով արար-

²⁸ Ընդունվել և ստորագրվել է 13.12.1957 թվականին, ՀՀ-ի համար ուժի մեջ է մտել 29.09.2003 թվականին:

²⁹ Ընդունվել և ստորագրվել է 20.12.1988 թվականին, ՀՀ-ի համար ուժի մեջ է մտել 12.12.1993 թվականին:

քի քրեականացումից և հիմնական շեշտադրումը դնելով ապօրինի ձեռք բերված գույքի բռնագանձման կառուցակարգերի արդյունավետության վրա:

Պետությունների կողմից ապօրինի հարստացման քրեականացման հարցում իրենց որոշակի ազդեցությունն են ունեցել նաև միջազգային դատարանների, մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից արված իրավամեկնաբանությունները՝ մասնավորապես կապված այնպիսի խնդրահարույց հարցադրումների հետ, ինչպիսիք են ինստիտուտի հարաբերակցությունն անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին ու անձի լռելու և իր դեմ ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատված լինելու իրավունքներին: Ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ Եվրոպական դատարանն անձի լռելու իրավունքի, ինչպես նաև դրա հետ սերտորեն փոխկապված՝ իր դեմ ցուցմունք չտալու իրավունքի խախտում է արձանագրում միայն այն դեպքերում, երբ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմինները **հարկադրում կամ ստիպում են** մեղադրյալին տալ ցուցմունք կամ ներկայացնել մեղավորությունը հաստատող այլ ապացույցներ, իսկ այլ դեպքերում այն դիտարկում է մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքի ապահովման համատեքստում:

Գրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. «Կոռուպցիայի դեմ» ՄԱԿ-ի 2003 թվականի կոնվենցիա:
United Nations Convention against Corruption, adopted in 2003.
2. «Կոռուպցիայի դեմ միջամերիկյան կոնվենցիա» (1996 թվական):
The Inter-American Convention against Corruption, adopted in 1996.
3. «Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» 2003 թվականի Աֆրիկյան միության կոնվենցիա:
African Union Convention on Preventing and Combating Corruption, adopted in 2003.
4. «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության մասին» 1957 թվականի կոնվենցիա:
United Nations Convention against Transnational Organised Crime, adopted in 1957.
5. «Թմրամիջոցների և հոգեներգործուն նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» ՄԱԿ-ի 1998 թվականի կոնվենցիա:
United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, adopted in 1998.
6. «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող և այլ անձանց ծախսերի և եկամուտների համապատասխանության նկատմամբ վերահսկողության մասին» 2012 թվականի դեկտեմբերի 3-ի ՌԴ դաշնային օրենք:
Federal law of the Russian Federation of December 3, 2012, “On control over compliance of expenses and incomes of public officials and other persons”.
7. «Թելֆներն ընդդեմ Ավստրիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2001 թվականի մարտի 20-ի վճիռը, գանգատ թիվ 33501/96:
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Telfner v. Austria on March 20, 2001, application no. 33501/96.
8. «Պոլետանն ու Ազիրովիկն ընդդեմ Մակեդոնիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2016 թվականի մայիսի 12-ի վճիռը, գանգատ թիվ 26711/07, 32786/10 և 34278/10:
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia on May 12, 2016, application no. 6711/07, 32786/10 և 34278/10.
9. «Սալաբակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1988 թվականի հոկտեմբերի 7-ի վճիռը, գանգատ թիվ № 10519/83:
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Salabaku v France on October 7, 1988, application no. 10519/83.
10. «Փան Հոանգն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրո-

պական դատարանի 1992 թվականի սեպտեմբերի 25-ի վճիռը, գանգատ թիվ 13191/87:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Pham Hoang v. France on September 25, 1992, application no 13191/87.

11. « Ջոն Մյուրեյն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1994 թվականի հոկտեմբերի 28-ի վճիռ, գանգատ թիվ 18731/91:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of John Murray v. the United Kingdom on October 28, 1994, application no 18731/91.

12. «Հենին և ՄաքԳիննեսան ընդդեմ Իռլանդիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2000 թվականի դեկտեմբերի 21-ի վճիռ, գանգատ թիվ 34720/97:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Heaney and McGuinness v. Ireland on December 21, 2000, application no 34720/97.

13. «Ֆանկն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1993 թվականի փետրվարի 25-ի վճիռ, գանգատ թիվ 10828/84:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Funk vs France on February 25, 1993, application no 10828/84.

14. «Սանդերսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 1996 թվականի դեկտեմբերի 17-ի վճիռ, գանգատ թիվ 19187/91:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Saunders v. United Kingdom on December 17, 1996, application no 19187/91.

15. «Ցյուշենն ընդդեմ Բելգիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ 2017 թվականի մայիսի 2-ի որոշումը, գանգատ 23572/07:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Csyuschen v. Belgium of May 2, 2017, Application no. 23572/07.

16. «Գրեյսոն և Բիրամն ընդդեմ Միացյալ թագավորության» գործով 2008 թվականի սեպտեմբերի 23-ի որոշումը, գանգատներ 19955/05 և 15085/06:

The decision of the European Court of Human Rights in the case of Grayson and Barnham v. United Kingdom, Application no. 19955/05 and 15085/06.

17. «Չիմնավորված հարստության քրեականացման հիմնախնդիրը. ապօրինի հարստացման հանցանքը և մարդու իրավունքների խախտումները», Ջիֆրի Բոլս, Օրենսդրություն և հանրային քաղաքականություն, [ՎՈ. 17:835 2014]: Jeffrey Boles “Criminalizing the Problem of Unexplained Wealth: Illicit Enrichment Offenses and Human Rights Violations” Legislation and Public Policy [Vol. 17:835].

18. On the take Criminalizing Illicit Enrichment to Fight Corruption, Lindy Muzila, Michelle Morales, Marianne Mathias, Tammar Berger, p. 8.

19. «Ապօրինի հարստացման քրեականացման նպատակահարմարության վերաբերյալ վերլուծություն» Հայաստանի ԶԿՀ-ների հակակոռուպցիոն կոալիցիա՝ ի դեմս «Իրավաբանների հայկական ասոցիացիա» հասարակական կազմակերպության, 2016 թվական, Երևան:
“Analysis of the expediency of criminalization of illegal enrichment” Anti-corruption coalition, represented by the “Armenian Association of Lawyers” NGO, 2016, Yerevan.
20. ILLICIT ASSETS RECOVERY IN ITALY; Enhancing Integrity and Effectiveness of illegal asset confiscation; Transparency International Italia; 2013 December.

Alisa Amirkhanyan

Senior prosecutor at the Department of Organization, Supervision and Legal Assistance of the Prosecutor General's Office of the Republic of Armenia, Third Rank Counsellor of Justice, Degree applicant of the Department of Criminal Law, Faculty of Law, Yerevan State University

THE INTERNATIONAL-LEGAL REGULATION OF ILLEGAL ENRICHMENT¹

Abstract

In its various manifestations, corruption has always been and remains a phenomenon that causes discomfort and anxiety for the public at large, makes citizens feel indignant, insecure and see injustice, and this entails lawlessness and permissiveness, devaluing both the complex of individual rights and dignified life, as well as discrediting the state, posing a threat to the foundations of statehood.

As a result of the change in the socio-political situation in our country in recent years and due to the unprecedented political will to combat corruption, the fight against corruption has gained new momentum and content. Accordingly, the prevention of corruption and the fight against it in the Republic of Armenia have been declared as priorities of strategic importance.

In such circumstances, it is important to introduce new internationally accepted tools for combating corruption and for their continuous improvement aimed at combating corruption in the civil, administrative and criminal spheres.

In this context, the analysis of the crime of illegal enrichment is more than important, considering the fact that it is new and still insufficiently studied in our legal system.

In this context, the analysis of the crime of illegal enrichment is more than important, particularly in the context of its international legal regulation.

Accordingly, in the article, an attempt was made to address the regulation of illegal enrichment as a crime in international legal documents, the main approaches of foreign states to the fight against illegal enrichment. The article also presents the legal interpretations of the European Court of Human Rights regarding the principle of presumption of innocence, which is closely related to the institution of illegal enrichment, as well as the rights of a person to remain silent and to be relieved of the obligation to testify against him, which is a component of a fair trial and presenting relevant conclusions.

Keywords: illegal enrichment; fight against corruption; "Convention against Corruption"; presumption of innocence; property of illegal origin.

---

¹ The article was presented on 07.03.2024 and was reviewed on 21.05.2024.

Алиса Амирханян

Старший прокурор управления по организации, контролю и правовому обеспечению, Генеральной прокуратуры Республики Армения, Советник юстиции третьего класса, Соискатель кафедры уголовного права юридического факультета Ереванского государственного университета

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕЗАКОННОГО ОБОГАЩЕНИЯ¹

Абстракт

Коррупция в различных своих проявлениях всегда была и остается явлением, причиняющим дискомфорт и тревогу у широких слоев общества, вызывающим возмущение, чувства неуверенности и несправедливости у граждан, что создает атмосферу беззакония и вседозволенности, обесценивая как комплекс прав личности и достойное проживание, так и дискредитируя государство и создавая угрозу для основ государственности.

В результате изменения в последние годы общественно-политической обстановки в нашей стране, борьба против коррупции, благодаря беспрецедентной политической воле к борьбе с коррупцией, обрела новый импульс и содержание. Следовательно, предотвращение коррупции и борьба с ней в Республике Армения объявлены в качестве приоритетов стратегического значения.

В подобных условиях становится важным внедрение новых международно признанных инструментов борьбы против коррупции и их постоянное совершенствование, направленное на противодействие коррупции как в гражданско-правовой, административно-правовой, так и в уголовно-правовой сферах.

В этом контексте анализ преступления незаконного обогащения является более чем важным, в том числе в контексте его международно-правового закрепления.

Следовательно, в статье предпринята попытка обратиться к вопросу закрепления в международно-правовых документах незаконного обогащения в качестве преступления, к основным подходам, проявляемым иностранными государствами в борьбе против незаконного обогащения. В статье также представлены правовые толкования Европейского суда по правам человека относительно принципа презумпции невиновности, тесно связанного с институтом незаконного обогащения, а также прав человека хранить молчание и быть освобожденным от обязанности дать против себя показания, являющихся составной частью справедливого судебного разбирательства, представляя соответствующие выводы.

Ключевые слова: незаконное обогащение; борьба с коррупцией; «Конвенция против коррупции»; презумпция невиновности; имущество незаконного происхождения.

¹ Статья была представлена 07.03.2024 и прошла рецензирование 21.05.2024.